

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

HLAKOLA/TLHAKUBELE 2018

MEMORANDAMO

MATSHWAO: 80

Memorandamo ona, o na le maqephe a 31.

TATAISO YA HO TSHWAYA:

- Ha mohlahlobuwa a arabile dipotso tse ngata ho feta palo e behilweng, tshwaya feela karabo ya pele (**Mohlahlobuwa ha a lokela ho araba potso e telele le dipotso tse kgutshwane mofuteng o le mong wa sengolwa**).
- Haeba a arabile dipotso ka bone ba tsona dithothokisong tseo a ithutileng tsona KAROLONG YA A, (dithothokiso tseo a di rutilweng) tshwaya feela dipotso tse pedi tsa pele.
- Haeba a arabile dipotso tse pedi tsa mofuta wa dipotso tse kgutshwane kapa a arabile tse pedi tsa mofuta wa dipotso tse telele KAROLONG YA B le ya C, tshwaya karabo ya pele, mme o tlohele ya bobedi. Athe ha a arabile dipotso ka bone ba tsona, tshwaya karabo ya pele ho karolo e nngwe le e nngwe ha feela a arabile e le nngwe ya dipotso tse kgutshwanyane le e le nngwe ya dipotso tse telele .
- Ha mohlahlobuwa a nehelane ka dikarabo tse pedi, ya pele e fosahetse mme ya bobedi yona e nepahetse, tshwaya karabo ya pele, mme o tlohele e e latelang.
- Ha dikarabo di nomorilwe di fosahetse, tshwaya ho ya ka memorandamo.
- Haeba mopeleto o fosahetse hoo o thunthetsang moelelo, fosisa karabo e jwalo. Haeba mopeleto o fosahetseng o sa thunthetse moelelo, tshwaya karabo eo e nepahetse.
- **Potso tse telele:**
 - Ha bolelele ba moqoqo bo le ka tlase ho palo ya mantswe e behilweng (kgutshwane), se behe kotlo hobane mohlahlobuwa o se a ntse a ipehile ka mosing. Haeba moqoqo o le molelele haholo, tshwaya ho ya ka seo mohlahlobuwa a se ngotseng o nto sekaseka sena le batshwayi ba ka sehloohong. **Sebedisa ruburiki ya ho lekanyetsa e SEHLOMATHISONG sa A le e SEHLOMATHISONG sa B ho lekanyetsa moqoqo wa mohlahlobuwa.**
- **Dipotso tse kgutshwane:**
 - Haeba mohlahlobuwa a sa sebedisa matshwao a di-a-bulwa le di-a-kwalwa moo a lokelang ho qotsa, se behe kotlo.
 - Bakeng sa dipotso tse bulehileng, se ka aba matshwao bakeng sa E/TJHE kapa KE A DUMELA/KE A HANA. Lebaka/tshehetso ke yona e lokelang ho Abelwa matshwao.
 - Ha ho matshwao a ajwang bakeng sa NNETE/MAFOSI kapa NTLHA/MOHOPOLO. Lebaka/Tshehetso ke yona e lokelang ho Abelwa matshwao.

KAROLO YA A: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO WA DINGOLWA: THOTHOKISO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 10]

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
<p>DIKAHARE</p> <p>Kutlwisiso ya potso, botebo ba tshakatsheko ya taba (sehlooho), kutlwahalo le nnetefatso (tiisetso) ya dintlha ho tswa thothokisong/temeng.</p> <p>MATSHWAO A 6</p>	<p>5–6</p> <p>-O bontsha kutlwisiso e tebileng ya se botswang -O hlahisitse dintlha tse fapaneng tse hlwahlwa; di tshhehetswa ho tswa thothokisong. -Kutlwisiso ke e babatsehang ya mofuta wa sengolwa le thothokiso.</p>	<p>4</p> <p>-O bontsha kutlwisiso, mme o hlalosa se botswang ka tshwanelo. -O hlahisitse dintlha tse anelang ka tsela e kgotsofatsang. -O hlahisitse dintlha tse utlwahalang, empa ha se tsohle tse tiisitsweng kamoo ho lokelang. -O utlwisisa mofuta wa sengolwa le thothokiso.</p>	<p>3</p> <p>-O bontsha kutlwisiso e mahareng ya se botswang. -O hlahisitse dintlha tse seng kae ho tshhehetsa sehlooho. -Tse ding tsa dintlha tse hlahisitsweng ho tshhehetsa sehlooho di ntle. -Tse ding tsa dintlha di tshheditswe, empa bopaki ha bo kgodise ka nako tsohle. -Kutlwisiso ya motheo feela ya mofuta wa sengolwa le thothokiso.</p>	<p>2</p> <p>-O bontsha kutlwisiso e sa kgotsofatseng ya se botswang. -Ho batla ho se dintlha tse hlahisitsweng ho tshhehetsa sehlooho. -Kutlwisiso ya mofuta wa sengolwa le thothokiso ke e haellang.</p>	<p>0–1</p> <p>-Ha a bontshe kutlwisiso ya letho ya se botswang. -Dintlha tse tshhehetsang ha di hlahiswe ho tswa thothokisong. -Mohlahlobuwa ha a utlwisisa hantle mofuta wa sengolwa le thothokiso.</p>
<p>SEBOPEHO LE TSHEBEDISO YA PUO</p> <p>Sebopeho, nehelano le tlhophiso ya mehopollo. Tshebediso ya puo, sehalo le setaele tse sebedisitsweng</p> <p>MATSHWAO A 4</p>	<p>4</p> <p>-Sebopeho se hlahisitse ka tsela e momahaneng. -Dintlha di utullotswe hantle le ho ntshetswa pele ka tsela e hlakileng. -Tshebediso ya puo, sehalo le setaele ke tse butswitseng, tse susumetsang le ho nepahala. -O batla o hloka diphoso tsa puo, tsa mopeleto le tsa matshwao a puo/a ho bala.</p>	<p>3</p> <p>-Sebopeho ke se hlakileng, mme dintlha di hlahisitse ka tsela e hlalohanyehang, -Tlhahiso ya mehopollo ke e utlwisisehang. -Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di nepahetse.</p>	<p>2</p> <p>-O hlahisitse bopaki bo seng bokae ba sebopeho. -Tlhahiso ya mehopollo e a haella, ha e hlalohanyeha, mme ha e na momahano. -Diphoso tsa tshebediso ya puo ha se tse kaalo, mme sehalo le setaele ha se tse loketseng.</p>	<p>1</p> <p>-Sebopeho se bonahala se radilwe ka tsela e fosahetseng. -Mehopollo ha e hlahiswe ka tsela e hlalohanyehang. -Sehalo le setaele ha se tse loketseng.</p>	<p>0–1</p> <p>-Moqoqo o bopehile ka tsela e fokolang. -Ho na le diphoso tse tshabehang tsa tshebediso ya puo le setaele se fosahetseng.</p>

KAROLO YA A: DITHOTHOKISO**POTSO YA 1: POTSO E TELELE YA MOQOQO****RATO LA KA – MT Lekitlane****TATAISO HO BATSHWAYI:**

Motshwayi a bale nehelano ya mohlahlobuwa e lokelang ho hlahiswa sebopehong sa moqoqo - ho be le selelekela, mmele o bopilweng ka diratswana le qetelo. Moqoqo o be le kgokahano le momahano ya dintlha, dipolelo le diratswana.

Motshwayi a tadime makgetha ana a mabedi a latelang ha a tshwaya moqoqo ona: *Dikahare le Sebopeho le Tshebediso ya puo.*

Dikahare

- Dikahare di bontshe kutlwisiso ya potso; botebo ba tshekatsheko ya ditaba, kutlwahalo le nnetefatso (tiisetso) ya taba ka mabaka a itshetlehleng thothokisong.
- Dikahare di hlahiswe ka tsela e momahaneng, mme motshwayi a tadime dintlha tse tla hlahiswa nehelanong ya mohlahlobuwa. Ela hloko hore dintlha tsa mohlahlobuwa di ke ke tsa behwa ka tatellano e hlahellang mona. Ho be le kgokahano le momahano ya dintlha le diratswana.

Sebopeho le Tshebediso ya Puo

- Nehelano ya mohlahlobuwa e be ka tsela ya moqoqo.
- Puo, setaele le sehlo di sebediswe ka nepo temeng.

Karabo e ka lebellwang**Selelekela**

Thothokiso ena ke ya mofuta wa lehlolohela. Ke thothokiso eo sethothokisi se hlahisang maikutlo a sona mabapi le kamoo se ratang moratuwa wa sona kateng. Sethothokisi se bua ka tsela eo se ileng sa hopola moratuwa wa sona ka yona. Se bile se re eka se ka be se na le matla a ho laela maemo, moratuwa wa sona a be mona pela sona.

Bonono ba bothothokisi**Molathothokiso**

Meleng ya thothokiso re fumana dibetsa tse latelang tsa bothothokisi:

- Melathothokisong ya 9, 13 le 18 ho sebedisitswe anastrofi. Hona ho bontsha hore dipolelo di hlahlamana ka tsela e sa tlwaelehang. Molathothokiso wa 9 o fa polelwana ena, 'Ya tlola' sefutho se neng se sa tlo ba teng ha polelo e ne e otlohile. Molathothokiso wa 13 o fa polelwana ena, 'Habo lerato' sefutho ka ho qala ka yona, ha molathothokiso wa 18 wona o fa lentswe lena, 'Letsatsi, sefutho ka ho qala molathothokiso ka lona. Melathothokisong ya 9 le 13 sethothokisi se fetisa molaetsa wa hore mehopolu ya hae e kgona ho finyella habo moratuwa wa hae leha ho le hole. Molathothokisong wa 18 o fana ka molaetsa wa hore ha a ne a na le matla o ne a tla laela hore letsatsi le se tjhabe hobane le ne le tla mo tlišetsa mahlomola a ho bona moratuwa wa hae.

- Melathothokisong ya 1, 8 le 10 ho sebedisitswe tlohelo. Molathothokisong wa 1 ho tlohetswe lentswe, 'boroko', ho wa 8 ho ntse ho tlohetswe lona lentswe leo, 'boroko', athe molathothokisong wa 10 ho tlohetswe lentswe, 'mehopolo'. Bohlokwa ba sena ke ho neha mantswa a tlohetsweng sefutho hammoho le ho fokotsa palo ya mantswa ho etsesa melathothokiso eo e tsamaelane hantle le e meng. Molathothokisong wa 1 sethohokisi se fetisa molaetsa wa hore boroko bo kgona ho kopanya motho le moratuwa wa hae ka tsela ya toro. Molathothokisong wa 8 se fetisa molaetsa wa hore motho ha a hloka boroko, pelo ya hae e a farasa. Ha molathothokisong wa 10 a fetisa molaetsa wa hore mehopolo ya motho e kgona ho fihla hole ntle le tshitiso ya letho.
- Melathothokisong ya 1, 4, 6, 7, 12, 17 le 19 ho sebedisitswe sejura. Melathothokisong ya 1, 4 le 7 sejura se kgaotse melathothokiso eo hare, ka sepheo sa ho lekalekanya mehopolo e tlang pele le kamora sejura seo le ho kgina morethetho wa melathothokiso eo. Melathothokisong ya 6, 12, 17 le 19 sejura se sebedisitswe ho fokotsa palo ya mantswa le ho kgina morethetho. Molaetsa o fetiswang ke sethohokisi ke wa hore hoja motho o ne a na le taolo ya tsohle o ne a tla finyella habo moratuwa wa hae ka moya.
- Melathothokisong ya 1, 3, 6, 7, 13 le 15 ho sebedisitswe kgonyetso. Molathothokisong wa 1 ho honyeditswe polelwana ena, 'toro ya' (tor'a) ka sepheo sa ho fa polelwana eo sefutho. Melathothokisong ya 3 le 15 ho honyeditswe sehlongwapele 'bo' ha sala 'tebong' ka sepheo sa ho potlakisa molathothokiso. Melathothokisong ya 6 le 13 ho honyeditswe 'le' ha sala 'rato' ka sepheo sa ho neha lentswe le honyeditsweng sefutho. Molathothokisong wa 7 ho honyeditswe 'bo' ha sala 'roko' ka sepheo sa ho potlakisa molathothokiso oo le ho neha lentswe leo boroko sefutho. Melathothokisong ya 1 le 3 sethohokisi se fetisa molaetsa wa hore ditoro tse ding di ka tlisa thabo ho batho ba ratanang. Melathothokisong ya 6 le 7 molaetsa o fetiswang ke wa hore ha motho a hopotse eo a mo ratang, boroko bo a fela. Melathothokisong ya 13 le 15 ho fetiswa molaetsa wa hore motho o hloka thabo ha a hopotse eo a mo ratang haholo.
- Molathothokisong wa 7 ho na le phetapheto ya moelelo ho toboketsa hore sethohokisi se ne se hlobaetse.
- Molathothokisong wa 17 le 18 ho sebedisitswe hlaahlela e qetellang. Bohlokwa ba sena ke ho hokahanya melathothokiso eo ka lentswe, 'laela' le ho toboketsa mohopolo o jerweng ke melathothokiso e hokahantsweng.

Mekgabisopuo

- Melathothokisong ya 7, 8 le 16 ho sebedisitswe mothofatso. Melathothokisong ya 7 le 8 ho mothofaditswe boroko ka sepheo sa ho fetisa molaetsa wa ho hlobaela ha motho eo. Molathothokisong wa 16 ho mothofaditswe mahlalosongwe e leng 'thabo' le 'nyakallo' ho fana ka molaetsa wa kamoo sethohokisi se neng se hloname kateng ha se hopola moratuwa wa sona.
- Melathothokisong ya 9, 10, 11, 12 le 13 ho sebedisitswe pheteletso ka sepheo sa ho fetisa molaetsa wa hore mehopolo ya hae e ne e le habo moratuwa wa hae. Molathothokisong wa 14 ho sebedisitse pebolo/pebofatso. Sebakeng sa hore se re ho rotela tlong, sethohokisi se re e ka re se 'dihetse dinone' e le ho natefisa puo le ho fetisa molaetsa wa hore o ne a fufuletswe haholo.

[25]

POTSO YA 2**BA ILENG BA ILE – JG Mocoancoeng**

- 2.1 Mabitla. ✓ (1)
- 2.2 Se bolela hore batho bana ba mabitleng, moo ba patilweng teng. ✓✓ (2)
- 2.3 Ke mola 14. ✓ (1)
- 2.4 Ke maikutlo a bohloko kaha bafu ba hlokahaleitse hole ba ba ba patelwa teng. ✓✓ (2)
- 2.5 Ka sepheo sa ho ngoka bamamedi hore ba tsepamise maikutlo ho taelo eo ba e fuwang. ✓ (2)
- 2.6 Molaetsa ke wa hore bophelo bo lokela ho tswela pele le ha mathata a ile a e ba teng/ setjhaba se lokela ho lwanela naha ya sona ba sa kgathalle moputso kapa yona thoriso. ✓✓ (2)
- [Tshwaya e le nngwe] [10]**

POTSO YA 3**KE NE NKA BALEHELA KAE? – KPD Maphalla**

- 3.1 Matla le mokoka di a fela empa mosebetsi o ntse o le mongata. ✓✓ (2)
- [Tshwaya e le nngwe]**
- 3.2 Melathothokiso ya 5 le 6. ✓ (1)
- 3.3 Ke ho bopela mmadi setshwantsho sa motho ya neng a matha ka lebelo le hodimo yaba o itshetleha ka sefate a rapela ✓✓ (2)
- 3.4 Sebela/buela tlase. ✓ (1)
- 3.5 Ke maikutlo a sithabetseng. ✓ Ha a sa thuswe ke Modimo o bona ho se moo a ka bang a fumana thuso teng. ✓ (2)
- 3.6 Molaetsa wa thothokiso ke hore motho ha a le mathateng a tshepe Modimo. ✓✓ (2)
- [10]**

POTSO YA 4**SE IKGANTSHE – TJ Mahapa**

- 4.1 Se hlakisa moelelo wa hore bophelo lefatsheng bo a fetofetoha, ha bo a ema nqa e le nngwe. ✓✓ (2)
- 4.2 Mola 1 le 5 (1)
[Tshwaya e le nngwe]
- 4.3 Sehalo se fatshe✓ (1)
- 4.4 Sejura/kgefutsohare.✓
E sebedisitswe ho lekalekanya lentswe le tlleng pele (wena) le kamora sejura seo (nna)/ho kgina morethetho wa melathothokiso. ✓
[Tshwaya e le nngwe] (2)
- 4.5 Le sebedisitswe ka sepheo sa ho neha lentswe leo sefutho se neng se tla haella ha lentswe leo le ngotswe kaofela.✓✓ (2)
- 4.6 Ha o le morui o se ke wa ikgantshetsa batho hobane o tla ba hloka ha o le mathateng.✓✓ (2)
[10]

POTSO YA 5**RE BATLA MOLAHLEHI – KPD Maphalla**

- 5.1 Ke lentswe papaela. ✓ (1)
- 5.2 Sethothokisi se bolela hore Molahlehi ke ngwana wa ho fela.✓ (1)
- 5.3 Lebitsomamarane/lebitsohokwa.✓ Sepheo ke ho fokotsa palo ya mantswe/Ho potlakisa morethetho/Ho eketsa lebatama la lentswe leo. ✓ (2)
- 5.4 Ke lehlaso✓ mme le fana ka moelelo wa hore Molahlehi ke ngwana wa ho fela.✓ (2)
- 5.5 Tatolano e bontsha hore motho o ne a ya hohle a batlana le ngwanabo. ✓✓ (2)
- 5.6 Mookotaba ke hore ngwana wa boMolahlehi o fetohile sephoqo ha a ne a botsa batho ka motho eo ba sa mo tsebeng. ✓✓ (2)
[10]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B LE C: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO WA DINGOLWA: PADI/SENGOLWA SA BOHOLOHOLO LE TSHWANTSHISO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 25]

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE	12–15	9–11	6–8	4–5	0–3
Kutlwisiso ya potso, botebo ba tshekatsheko ya taba (sehlooho), kutlwahalo le nnetefatso (tiisetso) ya dintlha ka mabaka ho tswa sengolweng.	-Karabelo e hlahisitswe ka tsela e babatsehang: 14–15. -Karabelo e hlahisitswe ka bokgabane: 12–13. -Sehlooho se manollotswe ka botebo -O hlahisitse dintlha tse fapaneng tse hlwahlwa tse tshhehswang ho tswa sengolweng -O bontsha kutlwisiso e babatsehang ya sengolwa.	-O bontsha kutlwisiso, mme o manollotse sehlooho ka bokgoni -O hlahisitse karabelo e batlang e anela -Tse ding tsa dintlha ke tse utlwahalang, empa ha se tsohle tse tiisitsweng kamoo ho lokelang. -Bopaki ba kutlwisiso ya mofuta ona wa sengolwa bo a bonahala.	-Kutlwisiso ke e mahareng ya sehlooho; ha se dintlha tsohle tse utullotsweng ka botlalo. -Tse ding tsa dintlha di tshhehetsa sehlooho. -Dintlha tse ding di tshheditswe, empa bopaki ha bo kgodise ka nako tsohle. -O bontsha kutlwisiso e ka mmoho ya mofuta ona wa sengolwa.	-Kutlwisiso ke e haellang ya sehlooho; boholo ba dintlha ha di a utullwa ka botlalo. -Ke dintlha tse fokolang feela tse tshhehetsang sehlooho. -O hlahisitse dintlha tse seng kae tse tsamaelanang le sehlooho. -O bontsha kutlwisiso e fokolang ya mofuta ona wa sengolwa.	-O bontsha kutlwisiso e fokolang ya sehlooho.. -Boiteko bo fokolang ba ho araba potso. -Dintlha ha se tse kgodisang. -Mohlahlobuwa ha a utlwisiso hantle mofuta ona wa sengolwa.
MATSHWAO A 15					
SEBOPEHO LE TSHEBEDISO YA PUO	8–10	6–7	4–5	2–3	0–1
Sebopeliso, tlhophiso ya mehopolole nehelano e nang le neeletsano e momohaneng e lebisang tlhalohanyong ya sehlooho mmoho le puo, setaele le sehlo tse sebedisitsweng temeng.	-Sebopeliso se momohaneng -Selelekela le qetelo di a babatseha -Dintlha di utullotsweng hantle le ho ntshetswa pele ka tsela e hlakileng -Tshebediso ya puo, sehlo le setaele ke tse butswitseng, tse susumetsang le ho nepahala.	-Sebopeliso ke se hlakileng, mme dintlha di hlahisitswe ka tsela e hlalohanyehang -Selelekela le qetelo mmoho le diratswana tse ding di hlahisitswe ka tsela e momohaneng. -Dintlha di hlahisitswe ka tsela e hlalohanyehang. -Puo, sehlo le setaele boholo di nepahetse.	-O hlahisitse bopaki bo itseng ba sebopeliso. -Tlhalohanyo le momahano di teng leha di kgera. -Ho na le moo tshebediso ya puo e fosahetseng ha sehlo le setaele tsona di batla di loketse. -Tlhahiso ya mehopolole a haella, ha e hlalohanyeha, mme ha e na momahano -Popo ya diratswana e batla e nepahetse.	-Sebopeliso se bonahala se radilwe ka tsela e fosahetseng. -Mehopolole ha e hlahiswe ka tsela e hlalohanyehang. -Diphoso tsa tshebediso ya puo di totobetse. -Sehlo le setaele ha di a lokela mosebetsi -Popo ya diratswana e fosahetse.	-Kgaello ya ho rala sebopeliso ka tshwanelo e sitisa phallo ya mehopolole. -Tshebediso ya puo le ya setaele tse fosahetseng di hlahisitse tema e fokolang haholo. -Popo ya diratswana e fosahetse.
MATSHWAO A 10					
MATSHWAO	20–25	15–19	10–14	5–9	0–4

Matshwao a ka sebediswang bakeng sa ho tshwaya:

Makgetha a tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare	15	Dik. =
Sebopeho le Tshebediso ya Puo	10	STP =
Matshwao ohle	25	

ELA HLOKO: Ha karabo ya mohlalobuwa e tswile lekoteng, motshwayi a mo abele matshwao a dikahare le tshebediso ya puo ya kgato ya pele feela.

POTSO YA 6: BOTSANG LEBITLA – KPD Maphalla**Seabo sa baphetwa ho ntshetsa pele pale.****Selelekela**

Bangodi ba sebedisa baphetwa ba itseng ka hara dingolwa tsa bona ho ntshetsa pele moralo/poloto ya dipale tsa bona. Hona ho thusa ho atolosa dingolwa ka diketsahalo tse itseng tse etswang ke baphetwa bao. Ho jwalo le ka seabo sa Tseleng le Tsipane ntshetsopeleng ya moralo/poloto ya buka ena, *Botsang lebitla*.

Seabo sa Tseleng

- Tseleng o ile a thoba le Tsietsi sepetlele.
- O ile a sebedisa tsebo ya ho thunya hore a iphumanele tjelete bathong ka tsela e seng molaong.
- Tseleng o ile a etsa Motjhesi motshwaruwa koloing ya hae.
- Tseleng o ile a emisa bese mme a supa Letotolo ka sethunya mme a mo isa setulong se ka morao moo a ileng a mo etsa motshwaruwa.
- Tseleng o ile a sebedisa sethunya a fekisa dikebekwa tse neng di batla ho nkela bahlophisi ba moketjana o mong tjelete.
- Tseleng o ile a ba le ngwana wa moshemane eo a ileng a rehwa Motsamai.
- Ha Tseleng le Tsietsi ba le morung ba ile ba hlaselwa ke lemulwana la Mohanuwa mme ha kupa ntwana e mahlomafubedu moo Tseleng a ileng a lahlehelwa ke bophelo ba hae teng.

Seabo sa Tsipane

- Tsipane o ile a sala a lebetse lepolesa le neng le tshwarwe ke Tsietsi lapeng la hae. Ketso ena e ile ya thusa Tsietsi hore a ikgakanye jwalo ka lepolesa mme a kgone ho ntshetsa morero wa hae wa boiphetso pele.
- Tsipane o ile a ikgakanya jwalo ka sehle. Ketso ena ya hae e ile ya pholosa Tsietsi nakong eo a ileng a mo hlokomedisa hore Mohanuwa le Tjhaile Sekotolo ba mo setse morao.
- Tsietsi le Tsipane ba ile ba tsoma Mohanuwa le Tjhaile Sekolokoto ho fihlela ba fumana moo ba neng ba robile monakedi teng. Tsipane o ile a thunya Mohanuwa ha Tsietsi yena a ile a thunya Tjhaile Sekolokoto.
- Tsipane a ile a tshwarwa kamora ho bolaya Mohanuwa, a iswa tjhankaneng mme Tsietsi yena a ile a phonyoha.

Phethelo

Tseleng le Tsipane ba bile le seabo se sehlo ho ntshetseng ditaba tsa sengolwa sena pele hobane kamora lefu la Tseleng, Tsietsi o ile a tswa letsholo la ho tsomana le babolai ba hae. Tsipane yena e bile mothusi e moholo wa Tsietsi.

Maikutlo a mohlahlobuwa

Mona mohlahlobuwa o tla ntsha maikutlo a hae mme a bontshe kamoo baphetwa ba boletsweng ba bileng le seabo kateng ho ntshetsa pele pale ena. Motshwayi o lokela ho badisisa maikutlo ana ka hloko ho nnetefatsa hore kabo ya matshwao ke e nepahetseng.

[25]

POTSO YA 7: BOTSANG LEBITLA – KPD Maphalla

- 7.1 Kgathatso o ne a ile a etela ha nkgono Mmaselepe a ipitsa Tsietsi, nkgono a lemoha ha a qeta ho tsamaya hore radio e utswitswe. ✓ (1)
- 7.2 Mmadibakiso o ile a thabela taba eo ntle le ho botsisisa hantle se etsahetseng hobane Tsietsi e se ngwana wa hae wa madi. ✓✓ (2)
- 7.3
- O ile a hlokahallwa ke batswadi ✓ - a nkwa ke ba ha Kotsi ba mo hodisa bohase ba ja le mafa a hae. ✓
 - Monnamoholo e mong a re o mo utsweditse - mapolesa a mo henahena.
 - Nkgono Mmaselepe a lahlehelwa ke radio mme a behwa molato – mapolesa a mo lata lapeng a mo qosetsa ho utswa radio. (2)

[Tshwaya ntlha e le nngwe le tshehetso ya yona feela]

- 7.4 Ke motswako wa tikoloho ya mahae le ya ditropong mme mehla ke ya kajeno.
Tikoloho ya mahae ✓
- Metseng eo Tseleng le Tsietsi ba neng ba etela ho yona jwalo ka 'Ha Motoho'.
 - Merung moo ba balehelang teng. ✓

Tikoloho ya metseng ya ditropong

- Setediamo moo tsamaiso ya lepato la batswadi ba Tsietsi e neng e tshwaretswe teng.
- Sepetlele moo Tseleng a neng a sebetsa teng.
- Resetjhurenteng moo Tsietsi le Tseleng ba neng ba jella teng.
- Meahong ya sepolesa moo mapolesa a neng a sebetsa teng.
- Hoteleng ya Bloody Inn moo Tsietsi a neng a sebetsa teng.

Nako ya mehleng ya kajeno ✓

- mabitla a se a ahwa, a ngolwe.
- ho makoloi a mangata, dilakga le terene.
- Ho na le meru le dibaka tsa mabenkele moo ho jellwang teng ✓ (4)

[Tshwaya ntlha e le nngwe bakeng sa tikoloho le e le nngwe bakeng sa tshehetso ya teng. O boele o tshwaye ntlha e le nngwe bakeng sa nako le e le nngwe bakeng sa tshehetso ya teng]

- 7.5
- O ile a sibolla hore moruti Moshebi o ne a e na le dikamano tsa lerato le Mmamasolomane.
 - Tsietsi o ile a sibolla hore moruti Moshebi o bile le ngwana le Mmamasolomane. ✓ (1)

[Tshwaya tse pedi feela]

- 7.6 Tomatso ke ya hore sebakeng sa hore ho tshwarwe Tsietsi ho ile ha tshwarwa monnamoholo hoba a ne a buile leshano .✓✓ (2)
- 7.7
- Ha ho kgolwehe hore nako le nako Tsietsi o kgona ho phelekanyetsa mapolesa ha bonolo feela.
 - Ha ho kgolwehe hore mapolesa ha a mo eellwe hore ha se e mong wa bomphato ba bona.
 - Ha ho kgolwehe hore le ha a sa kgone ho hlalosa hantle seteishene seo a sebetsang ho sona ha ho lepolesa le lemohang.✓✓ (2)
- 7.8 Ka mora ho hlalwa ke Makgaola, Mohanuwa o ile a batla ho kgutlelana le Tsietsi mme eitse ha Tsietsi a sa amohele kopo eo o ile a tlala moya wa boiphetetso hoo qetellong yena le lemulwana la hae ba ileng ba bolaya Tseleng.✓✓ (2)
- 7.9 E ne e le Mohanuwa le lemulwana la hae la dikebekwa.✓ (1)
- 7.10
- Ba ne ba bona ba bolokehile ha ba le moo.
 - Ba ne ba dula ba ipatetse mapolesa moo.✓ (1)

[Tshwaya e le nngwe feela]

- 7.11 Ba ha Kotsi ba ile ba nka mafa a habo Tsietsi ka tshepiso ya hore ba tla mo hodisa feela ha ba ka ba mo hodisa hantle mme itse ha a hola a batla mafa ao a habo, ba hana ka ona.✓✓ (2)
- 7.12 Tsipane ke maratahelele hoba o ile a kena ditaba tsa Tsietsi ka sehlotho, a ba a nna a mo thusa tseleng ya hae ya boiphetetso.✓✓ (2)
- 7.13 Ba ile ba amohela maemo a Tsietsi le Tseleng, ba ba dudisa ha bona ba ba ba ba sireletsa.✓ (1)
- 7.14 Mongodi o hlolehile ho hlahisa tlholo ya bobbe ka botle hobane bakeng sa hore Tsietsi a tshwarele ba neng ba mo etsa hampe, o ile a tlala moya wa boiphetetso mme a bolaya motho e mong le e mong ya ileng a mo utlwise bohloko.✓✓ (2)
- [25]**

POTSO YA 8: DIEPOLLO – T Seema**Selelekela**

Bangodi ba sebedisa baphetwa ba itseng ka hara dingolwa tsa bona ho ntshetsa pele moralo/poloto ya dipadi tsa bona. Hona ho thusa ho atolosa dingolwa ka diketsahalo tse itseng tse etswang ke baphetwa bao. Ho jwalo le ka seabo sa Zeblon le Mmamolete ntshetsopeleng ya moralo/poloto ya buka ena, *Diepollo*.

Seabo sa Zeblon

- Mapolesa a ile a fihla moo Diepollo a neng a dula teng a tlo mmotsa ka kopano ya hae le Zeblon.
- Zeblon o ile a nyalana le Diepollo lenyalong la sephiring. Sena se ile sa ntshetsa pele ditaba tsa sengolwa sena ka hore Diepollo o ile a tlohella mosebetsi wa booki mme a kene tseleng le Zeblon ho ya Moemaneng.
- Zeblon o ne a kene dipolotiking ka matla Moemaneng. Sena se ile sa etsa hore Diepollo a lelekwe mosebetsing hobane ho ne ho thwe Zeblon o kenya batho ba mapolasing moya.
- Zeblon o ne a sa sebetse kaha a ne a tshaba hore o tla hlahella hore o ntse a batlwa ke mapolesa. Sena se ile sa etsa hore ba phele ka ho kgaketswa ke baahisane.
- Zeblon o ile a kopa Diepollo hore ba tlame thoto ya bona ka lehlaphahlapha kaha a ne a balehela mapolesa kamora lefu la Kutsowopo eo ho neng ho belaelwa hore ke yena ya mmolaileng.
- Ba ile ba fumana thibella ya mapolesa tseleng e yang Mangaung. Zeblon o ile a nyamela.

Seabo sa Mmamolete

- Mmamolete o ile a fa Diepollo boroko ha a ne a tswa ha Nkgono Motsokapere, a le tseleng e yang Mahlwenyeng ho batlana le bahabo.
- Mmamolete o ile a thusa Diepollo ho sibolla hore batswadi ba hae ba hokae. O ile a mo thusa le ka keletso ya hore a ye Mazenod ho ntate Kgaketla ho ya fumana tlhahisoleseding ka bahabo. Sena se thusitse Diepollo haholo hobane o kgonne ho fumana rangwanae Leemisa.
- Mmamolete o ile a kgothatsa Diepollo ka ho mo phetela tsa bophelo ba hae mme Diepollo a qetella a latela lekala la booki jwalo ka Mmamolete.
- Mmamolete o ile a kopa Diepollo hore a dule le yena kaha ho ne ho le haufi sekolong. Sena se entse hore Mmamolete a fe Diepollo dibuka tse ding tsa booki a be a mo thuse le ka mosebetsi wa hae wa sekolo.
- Mmamolete o ne a kula mme hona ha qosa Diepollo ho mo thusa. Ketso ena e ile ya ntshetsa pele ditaba tsa pale kaha Diepollo o ile a lokela ho ya Peka ho ya batla bahabo Mmamolete.
- Mmamolete o ile a romelwa sepetleleng sa Mangaung moo a neng a le lenaneng la batho ba emetseng ho fumantshwa diphio. Sena se ntsheditse pele ditaba tsa pale kaha Diepollo o ile a fetola lenane la batho ba emetseng diphio mme qetellong a tshwarwa.

Phethelo

Zeblon o bile le seabo ntshetsong pele ya ditaba tsa buka ena: E bile hloma o hlomolle ka lebaka la dipolotiki, a dula a balehela mapolesa. Seabo sa Mmamolete le sona se thusitse ho ntshetsa pele ditaba tsa sengolwa sena hobane Diepollo o ile a iphumana a le tsietsing ka ho fetola lenane la batho ba emetseng ho fumantshwa diphio.

Maikutlo a mohlahlobuwa

Mona mohlahlobuwa o tla ntsha maikutlo a hae mme a bontshe kamoo baphetwa ba boletsweng ba bileng le seabo kateng ho ntshetsa pele pale ena. Motshwayi o lokela ho badisisa maikutlo ana ka hloko ho nnetefatsa hore kabo ya matshwao ke e nepahetseng.

[25]**POTSO YA 9: DIEPOLLO – T Seema**

- 9.1
- Ke monna wa Diepollo
 - Ke radipolotiki/lekomonisi ✓

[Tshwaya e le nngwe feela]

(1)

- 9.2 Ke hobane Diepollo o ne a tseba Zeblon ka lebitso la Mahanke a sa tsebe la Zeblon. ✓

(1)

- 9.3 Tomatso ke ya hore motho ya tshwerweng ke nkgono Motsokapere, eo Diepollo a dulang ha hae. ✓

(2)

- 9.4 Tikoloho ke motswako wa tikoloho ya mahaeng le ya ditoropong.

Ya mahaeng ✓

- Mahaeng batho ba teng ba sa bua ka ho hlatswa dikgamelo.
- Ba bua ka ho nyadisa motho mohlankana eo a sa rataneng le yena.
- Ba bua ka tjhobediso. ✓

Ya ditoropong

- Ditoropong ho na le tlilniki moo Diepollo a kileng a sebetsa teng.
- Ho na le dikolo moo Diepollo a kileng a sebetsa teng.
- Ho na le dibaka tsa kgatiso jwalo ka Van Wyk Printers.

Nako ke motswako wa nako ya bohoholo le nako ya kajeno

Nako ya bohoholo ✓

- Rangwane Leemisa o batla ho kenela mme wa Diepollo.
- Theko o hana ka Diepollo hobane ntata Diepollo ha a qeta ho ntshetsa kgaitsemi ya hae bohadi. ✓
- Mothofeela o batla ho shobedisa Diepollo

Nako ya kajeno

- Kgatello ya semorabe le boitseko dipolotiking.
- Bana ba banana ba a rutwa jwalo ka Diepollo.
- Bana ba batho ba batsho ba ba le dikamano le ba merabe e meng (Dikeledi le Moindia).

[Tshwaya ntlha e le nngwe bakeng sa tikoloho le e le nngwe bakeng sa tshehetso ya teng. O boele o tshwaye ntlha e le nngwe bakeng sa nako le e le nngwe bakeng sa tshehetso ya teng]

(4)

- 9.5 Theko o hlahella a le kgopo a bile a inahanela a le mong.✓
 • O nketse kgaitse diae ngwana ka baka la bohadi bo sa fellang.
 • O batla ho nyadisa Diepollo mothong ya sa mo tsebeng, ya bileng a tsofetse.
 • O batla ho tlohedisa Diepollo sekolo. (2)

[Tshwaya e le nngwe]

- 9.6 Ke ditaba tsa hore ngaka eo Diepollo a neng a ye ho yona e ne e kile ya fetolela ngwana ya neng a behilwe e le ketlele hore e be ngwana ya hantle.✓✓ (2)
- 9.7 Diepollo o ne a hlokomela maqheku le maqhekwana a neng a dula moo.✓ (1)
- 9.8 O tebetswe ka lebaka la hore monna wa hae e ne e le lekomonisi/radipolotiki.✓ (1)
- 9.9 Ke ba le maikutlo a qenehelo le kutlwelobohloko.✓ (1)
- 9.10 Bo e ntse hore Diepollo a nne a bue ditaba tse amanang le Zeblon mme seo sa etsa hore mapolesa a dule a le mohlaleng wa hae ka nako tsohle.✓✓ (2)
- 9.11 Mohla Kotsuwopo a bolailweng ho ne ho thwe o bolailwe ke batho ba batsho empa e le hore o ne a bolailwe ke makgowa.✓✓ (2)
- 9.12 E, o entse hantle. O ne a tla nne a tshwarwe leha a sa bolaya Kotsuwopo ha a ne a sa baleha.
 Tjhe, ha a etsa hantle. Ka ho baleha a se na molato o fane ka maikutlo a hore o fela a le molato.✓✓ (2)

[Tshwaya e le nngwe feela]

- 9.13 • O se ke wa tshepa motho✓ – Diepollo o ile a tshepa Dikenkeng athe eo o mo kwetletse lerumo ka kobong. ✓
 • Matsoho a a hlatswana – Mamolete o ile a thusa Diepollo ka ho mo fa dibuka tsa ho ithutela booki, mme Diepollo yena a fetola lenane la bakudi hore Mamolete a tle a fumane thuso kapele.
 • Mamello e tswala katleho – kamorao ho ho phaola nako e telele a ntse a batla batswadi ba hae, Diepollo o ile a qetella a fumana bana babo. (2)
- 9.14 Diepollo o fihletse ditabeng tsa hore ntatae o se a e na le dikgwedi tse tsheletseng a hlokahtse le hore mmae o ile a nyamela kamora lefu la ntatae.✓✓ (2)

[25]

POTSO YA 10: MME – NP Maake**Seabo sa Tsekiso le Thollo ntshetsopeleng ya moralo/poloto.****Selelekela**

Bangodi ba sebedisa baphetwa ba itseng ka hara dingolwa tsa bona ho ntshetsa pele moralo/poloto ya dipadi tsa bona. Hona ho thusa ho atolosa dingolwa ka diketsahalo tse itseng tse etswang ke baphetwa bao. Ho jwalo le ka seabo sa Tsekiso le Thollo ntshetsopeleng ya moralo/poloto ya buka ena, *Mme*.

Seabo sa Tsekiso

- Dikeledi o ne a ratana le Tsekiso.
- Tsekiso a qala mekgwa esele ha a se a futhumalletswe ke lerato la Dikeledi. A ratana le ngwanana wa Sharpeville. Sena se bakile kgohlano kahare ho Dikeledi hoo mosebetsi wa hae wa sekolo o ileng wa nyehla.
- BoThabisile ba ile ba nka monyetla wa ho tloka Dikeledi matshwenyehong ao a neng a le ho ona. Mmisi Lekena o ile a kgalema boThabisile ka thata a ba a kgothatsa Dikeledi hore ha se yena wa pele wa ho lahlwa ke mohlankana.
- Tsekiso o ile a tswela pele a ngolla Dikeledi lengolo le reng, 'the silver cup is broken', puo e neng e hlalosa hore tsa lebonyo la bona di fedile. Ketsahalo ena e ekeeditse mefehelo ya Dikeledi.
- Rakgadi wa Dikeledi o ile a amohela lengolo le neng le bolela hore ho na le batho ba Matatiele ba tlo kopa mohope wa metsi. Sena se tlisitse pherekano haholo ho Dikeledi kaha a ne a se na mohlankana ka nako eo. Dikeledi o ile a nahana hore mohlomong batho ba tlo mo kopa ke ba habo Tsekiso kaha o ile a bona Tsekiso a mo dumedisa ha pele a ne a sa mo dumedise. Sena se ile sa etsa hore Dikeledi a tlatse taba ya hore o tlo nyalwa ke Tsekiso.
- Tsekiso o ile a halefa haholo ha a utlwa ditaba tseo, mme a kगतlapetsa Dikeledi habohloko ka mantswe.

Seabo sa Thollo

- Dikeledi o ile a thonthodisa Thollo sepatjhe. Sena se ile sa etsa hore Thollo a tlwaela ho ya ha Rakgadi, a etela lelapa leo ka dinako tsohle.
- Rakgadi o ile a amohela lengolo le tswang 'Matatiele' le bolelang hore batho ba Matatiele ba a tla ho tla kopa mohope wa metsi.
- Dikeledi o ile a ferekana haholo ka mora ho fumana hore motho a tlo mo nyala ke mang, mme sena se lebisitse moo a ileng a tsamaya lapeng habo mme a qetella a robetse mabintleng.
- Dikeledi o ile a nyalana le Thollo ba ba le bana ba babedi. Sena se lebisitse moo Mme a tlang Sebokeng a ikgakantse a ilo batla monna wa hae.

Phethelo

Seabo sa Tsekiso le Thollo se bile sehoho ho ntshetsa pele moralo/poloto ya padi. Seabo sa bona ka bobedi se ile sa ama bophelo ba Dikeledi/Mmateboho, ka ho fehla thulano ya maikutlo a hae ha a ne a leka ho nka qeto mabapi le tse mo hlahetseng ka lebaka la bona.

Maikutlo a mohlahlobuwa

Mona mohlahlobuwa o tla ntsha maikutlo a hae mme a bontshe kamoo baphetwa ba boletsweng ba bileng le seabo kateng ho ntshetsa pele pale ena. Motshwayi o lokela ho badisisa maikutlo ana ka hloko ho nnetefatsa hore kabo ya matshwao ke e nepahetseng.

[25]

POTSO YA 11: MME – NP Maake

- 11.1 Ke taba ya ho nyalwa ha Dikeledi. ✓ (1)
- 11.2 Mongodi o ne a batla ho re bontsha hore mme wa sebele ke motho ya jwang. ✓ (1)
- 11.3 Ha Tsekiso a lahla Dikeledi, sena se ile sa etsa hore Dikeledi a qetelle a dumetse ho nyalwa ke Thollo leha a ne a se na dikamano tsa lerato le Thollo mme sena se ile sa etsa hore Mme a tle Sebokeng a tlo batla monna wa hae. ✓✓ (2)
- 11.4 Diseko o ile a leleka Mme ha a se a kula empa e le hore o ne a ntse a sebedisa tjelete ya Mme ha a ne a sa phela hantle. ✓✓ (2)
- 11.5 **Tikoloho e iponahatsang mona ke ya metse ya ditoropong haholo.** ✓
- Thollo le metswalle ya hae ba dula komponeng.
 - Dikeledi le banana ba bang ba rekisetsa bontate ba dikomponeng ditholwana.
 - Dikolo di ngata sebakeng seo.
 - boMmateboho ba rokela batho diaparo. ✓
- Nako ke ya mehleng ya kajeno** ✓
- Bana ba banana ba se ba kenngwa dikolo.
 - Bana ba sekolo ba ba le dikamano tsa marato. ✓
- [Tshwaya ntlha e le nngwe bakeng sa tikoloho le e le nngwe bakeng sa tshehetso ya teng. O boele o tshwaye ntlha e le nngwe bakeng sa nako le e le nngwe bakeng sa tshehetso ya teng]** (4)
- 11.6
- Rangwane wa Matatiele ke motho ya se nang kutlwelobohloko hobane o kgahlapetsa Mmateboho ya utlwileng bohloko a sa ka a botsisisa le ditaba hantle.
 - Ke motho ya nang le tshekamelo hobane a kgolwa hore basadi ba Kgauteng ba itshwere hampe.
 - O hloleha ho kgalema Thollo ha e le moo a ile a nyamella Kgauteng a se hlole a e ya lapeng Matatiele. ✓✓
- [Tshwaya e le nngwe feela]** (2)
- 11.7 Dikeledi o ile a nyalwa ke Thollo Mofokeng wa Komponeng, ha re ne re lebeletse hore o tla nyalwa ke Tsekiso kapa mohlankana e mong ya neng a ka ba le dikamano tsa lerato le yena. ✓✓ (2)
- 11.8 Maikutlo a rangwane ke a hore Thollo o tshereane kapa o laelwa ke mosadi. ✓Ka ho dumela ho patela mosadi ya sa mo tsebeng lapeng ha hae. ✓ (2)
- 11.9 O ile a nyalwa ke metswalle ya hae ya komponeng. ✓ (1)
- 11.10 Mpuse o ile a kgothaletsa Dikeledi hore a nyalwe ke Thollo kaha lenyalo le ne le sokoleha. ✓ (1)

- 11.11 Tjhe, ha e kgolwehe. Hangata batho ba ya mokgohlaneng wa motho eo ba mo tsebang, kapa eo ba tsebang ho hong ka yena.

KAPA

E, e a kgolweha. Ba ne ba batla ho tshehetsa mora wa bona tsietsing e mo hlahetseng/Ba ne ba batla ho tla bona mosadi enwa eo ba utlwang hothwe mora wa bona o mo nyetse.✓✓ (2)

- 11.12 E ile ya loka ka mora lefu la Mme nakong eo Bafokeng ba ne ba tjodietsa Mmateboho yaba Diseko o di kena ka sehlotho a buella Mmateboho.✓✓ (2)

- 11.13
- Mookotaba ke wa hore pinyane ha e senye motse.
 - Sephiri ha se bolokilwe ha se qabanye batho.✓

[Tshwaya e le nngwe] (1)

- 11.14 Bafokeng ba ile ba tjodietsa Mmateboho ba mo tsekisa ho patela Mme lapeng la mora wa bona, ba re Mmateboho o jesitse Thollo phehla le hore basadi ba Kgauteng ba hula banna ba bona ka dinko mme ho ya ka bona ba ne ba re basadi ba Kgauteng ke meleko.✓✓ (2)
[25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 25

POTSO YA 12: TUTUDU HA E PATWE – M Mahanke**Selelekela**

Bangodi ba sebedisa baphetwa ba itseng ka hara dingolwa tsa bona ho ntshetsa pele moralo/poloto ya dipadi tsa bona. Hona ho thusa ho atolosa dingolwa ka diketsahalo tse itseng tse etswang ke baphetwa bao. Ho jwalo le ka seabo sa Ntefelleng le Dikgapane ntshetsopeleng ya moralo/poloto ya buka ena, *Tutudu ha e patwe*.

Seabo sa Ntefeleng

- Ntefelleng e ne e le moithuti sekolong sa Sedibeng mme o ile a utlwa a rata titjhere Tutudu haholo hore ba ka kena dikamanong tsa lerato le yena.
- Ntefeleng o ile a kopana le mokgatlo wa batjha ha kereke e tswa. A buella titjhere Tutudu hore o tsekiswa mafeela. Sena se entse hore batjha ba dumellane le yena mme a tloha a thabile kopanong eo.
- Ntefeleng o ile a leka ho thiba baithuti ba neng ba rometswe ke Thebe ho kgwasa Tutudu. O ile a letsetsa mapolesa mohala.
- Hoba Thebe a elellwe maikutlo a Ntefeleng ka Tutudu, a loha leano la ho mo sebedisa ho phetha morero wa hae o mobe kgahlanong le Tutudu.
- Thebe a laela Ntefeleng ho ya ha Tutudu a fihle a kene mealong ya hae a sa apara. Ntefeleng o ile a nya matsete ha mapolesa a fihla hore o rometswe ke Thebe.
- Ntefeleng o ile a sebela baithuti ba bang hore ba kene heheng ya sekolo nakong eo Tutudu a neng a letsa tshepe. Sena se ile sa etsa hore baithuti ba latele Ntefeleng mme sekolo sa kena ho ya ka tlwaelo.

Seabo sa Dikgapane

- Dikgapane ke mosuwetsana ya neng a ruta sekolong sa Sedibeng. O ile a kgahlwa ke Tutudu ha a ne a qala ho mmona.
- Dikgapane o ne a kene morerong wa boThebe wa ho etsa hore Tutudu a tebelwe sekolong sa Sedibeng. Ba ile ba hlophisa kopano moo Dikgapane a neng a tlamehile ho bua le setjhaba hore se bone Tutudu e le motho e mobe. Sena se ntsheditse ditaba tsa sengolwa pele ka hore, Dikgapane bakeng sa ho ya kopanong, o ile a ya ha Tutudu moo a ileng a mmollela mmomori wa boThebe.
- Dikgapane o ile a etsetsa Tutudu molaetsa moo a neng a mo hlokomedisa ka baithuti le setjhaba se neng se le sekolong se batla ho mo hlasela. Sena se thusitse Tutudu haholo hore a ipate moo a neng a le teng hore setjhaba se se ke sa mo fumana.
- Dikgapane o ne a ile pitsong e neng e bitsitswe ke Thebe moo a neng a ilo kopa setjhaba ho bokella tjelete e neng e tlo thusa ho ntsha baithuti ba neng ba kwalletswe. Tutudu o ile a ikopanye le ntate Seipobi mme ba lokolla baithuti ba neng ba tshwerwe ditlamong.
- Lerato la Dikgapane le Tutudu le qetelletse le hlahelletse pepeneneng.

Phethelo

Ntefeleng le Dikgapane ba bile le seabo se seholo ntshetsopeleng ya ditaba tsa pele ena hobane bobedi ba bona ba ne ba rata titjhere Tutudu haholo. E mong le e mong o ile a nka karolo ya ho pholosa Tutudu tsietsing eo a neng a iphumana a le ho yona ya ho futuhelwa ke setjhaba.

Maikutlo a mohlahlobuwa

Mona mohlahlobuwa o tla ntsha maikutlo a hae mme a bontshe kamoo baphetwa ba boletsweng ba bileng le seabo kateng ho ntshetsa pele pale ena. Motshwayi o lokela ho badisisa maikutlo ana ka hloko ho nnetefatsa hore kabo ya matshwao ke e nepahetseng.

[25]

POTSO YA 13: TUTUDU HA E PATWE – M Mahanke

- 13.1
- Tutudu ke motho ya ikemiseditseng ka mosebetsi wa hae.
 - O na le boikarabelo ka mosebetsi wa hae.
 - O na le lerato la mosebetsi wa hae.✓
- (1)

[Tshwaya e le nngwe feela]

- 13.2 O ile a mmolokela tjehelete e le hore Tutudu a tle a tsebe ho ya sekolong.✓
- (1)

- 13.3 Tselapedi o ile a ferekanngwa ke hore yena o ne a tla abela bana dibuka ka nako ya hae empa Tutudu a tla a se a re ba nehe dibuka hona ka nako eo.✓✓
- (2)

- 13.4
- Tutudu o ile a thatoloha a so botswe dipotso ya ba ya ka ke yena ya tliho ba botsa dipotso.
 - O ile a laela moifo hore o eme, o shebe ka ntle o bone lehola le tletseng jareteng ya sekolo.✓✓
- (2)

- 13.5 E nnetefatsa ntlha ya hore Dikgapane o se a ithatela Tutudu ke ka hoo a hlanohelang kano.✓
- (1)

- 13.6 Ke tikoloho ya ditoropong.

Tikoloho ya metseng ya ditoropong✓

- Matlo a sejwalejwale a teteaneng.
- Mabenkele le dibaka tsa boikgathollo.
- Sekolo sa Sedibeng se na le moaho e kolohaneng mme se ruletswe ka marulelo a mafubedu.
- Moaho wa kereke thokwana le sekolo.
- Tamene ya ha Dimama ✓

Nako ya mehleng ya kajeno✓

- Batho ba se ba sebedisa mehala ya thekeng.
- Dikgapane o se a nwa disaeta.
- Ho na le matlo a kahobotjha (RDP)
- Ho na le metsana e phuleng moo ho phetheselang.
- Moaparo wa Dikgapane o mo tlenyang o bileng o hlahisa mokgubu.✓

[Tshwaya ntlha e le nngwe bakeng sa tikoloho le e le nngwe bakeng sa tshehetso ya teng. O boele o tshwaye ntlha e le nngwe bakeng sa nako le e le nngwe bakeng sa tshehetso ya teng]

- 13.7 O ne a tshositswe ke hore setjhaba se ne se sa tswa futuhela Tutudu se batla ho mo ntsha kotsi mme o ne a nahana hore le ka letsatsi leo ho tla ba jwalo.✓
- (1)

- 13.8 O hlalosa hore hoja setjhaba sa mo fumana, e ka be se mmolaile.✓
- (1)

- 13.9
- Ke ne ke tla tlohela mosebetsi ke mpe ke yo o batla sebakeng se seng.
 - Ke ne nka ikopanya le baetapele ba setjhaba ke ba hlalositse seo ke neng ke leka ho se lokisa sekolong. ✓✓
- (2)

[Tshwaya e le nngwe feela]

- 13.10 Thuto ke ya hore motho ha a lokela ho kgutlisetsa bobbe ka bobbe. ✓✓ (2)

- 13.11 Mekgwa le diketso tsa Tutudu di ne di dula di hlaheletse hoo di neng di ke ke tsa pateha jwalo ka tutudu hantle e yeng e hlahelle, e totobale. ✓✓ (2)

- 13.12 Ke mohla setjhaba se neng se hlometse, se futuhile ka bongata, se fiha lapeng la Tutudu se ba se ptjhatla thepa ya Tutudu. Ka lehlohonolo Tutudu o ne a le siyo moo lapeng. ✓✓ (2)

- 13.13
- Tiholo re e bona moo Thebe a seng a ikwahlaya a kopa tshwarelo ho Tutudu ka pela matitjhere a mang. ✓✓
 - Tutudu o qetelletse a hlotse dira tsa hae.
 - Tutudu o entse matsapa a ho bokella tjhelete e lokollang batshwaruwa tjhankaneng.
- (2)

[Tshwaya e le nngwe feela]

- 13.14 Ntefeleng o ile a nya matsete hore o ronngwe ke Thebe hore a tjhehele Tutudu leraba. ✓✓ (2)
- [25]**

SENGOLWA SA BOHOLOHOLO**POTSO YA 14: POTSO E TELELE YA MOQOQO****KE QATI E A LOMISANWA – SJ Mamashela****Ho pholosa setjhaba****Selelekela**

Ho pholosa setjhaba ke taba e thoholetswang ka hara merabe yohle, mme le ho Basotho ho ntse ho le jwalo. Ke bokgabane bo ka etswang ke batho ba sebete feela, bo ke keng ba kokomoswa ke makwala. Tshomong ya 'Moshanyana wa Senkatana' hammoho le dithokong tsa 'Masopha (Ntwa ya Tlokoeng)' mookotaba wa ho pholosa setjhaba o a hlahella.

'MOSHANYANA WA SENKATANA'

- Phoofolo e kgolohadi e bitswang Kgodumodumo e ile ya ja setjhaba kaofela le diphedi tsohle tsa naha eo.
- Ka lehlohonolo la moteaphala ho ile ha pholoha mosadi a le mong feela, ya neng a imme. Mosadi enwa o ne a ikgakanya ka ho itlotsa kamolora ho phelephanyetsa kgodumodumo.
- Mosadi o i le a itshihlolla, a ba le ngwana wa moshanyana yaba o ya thotobolong ho ya batla moitedi, a tlotsa ngwana e le hore Kgodumodumo e se ke ya mo ja.
- Ha a kgutla moo a fumana ho se ho dutse mohlankana ya hlometseng moo a neng a siile lesea teng, athe ke yena mora wa hae eo – o ne a se a hodile.
- Mosadi enwa o ile a hlaloesetsa morae hore batho le diphedi tsohle di jelwe ke Kgodumodumo.
- Mohlankana o ile a nka qeto ya ho hlasela phoofolo eo, e le hore a tle a pholose setjhaba.
- Mmae o ile a mo lemosa hore kgodumodumo ke phoofolo e kotsi haholo.
- Kaha mohlankana o ne a le sebete, o ile a tswela pele ka morero wa hae, a hlaba Kgodumodumo, mme ha tswa batho le diphoofole tsohle tseo e neng e di mentse bokweditana.
- Naha eo e ile ya boela ya e ba le batho le mehlape yohle jwalo ka sethathong.

'MASOPHA (NTWA YA TLOKWENG)'

- Ntweng e neng e le dipakeng tsa Bakoena ba Morena Masopha le Batlokwa, Bakoena ba ile ba kwallwa madiboho, ba etsetswa sakana la nkope ke Barolong ba neng ba thusetswa ke Masetedi ('Baroanyana') a neng a etellwa pele ke Chere.
- Ha bahlabani ba bang ba Morena Masopha (Bakoena) ba fumana lesobana la ho baleha (ba hlwa 'ka kgoro tsa basadi'), Morena Masopha o ile a ikakgela 'setlebetlebeng', ka hara kgabo ya ntwana (a hlwa 'ka kgoro tsa banna') moo a le kang ho pholosa setjhaba.
- A bolaya ba direng lenyelenyele, mme ha shwa Morolong (wa 'Motsetsedi'), ha shwa Lesetedi (la Chere). Bana bohle o ne a ba bolaya ka ho panya ha leihlo (sa 'lehodiotswana').
- Qetellong ntwana e fekisitse Barolong le Masetedi, ha Bahlabani ba Morena Masopha (Bakoena) bona ba ile ba hlola ntwana eo. Yaba Morena Masopha o pholositse setjhaba.

Phethelo

Mookotaba wa ho pholosa setjhaba o hlahella dingolweng ka bobedi. Ke feela motho ya sebete a neng a ka e lata letailane, a phephetsa Kgodumodumo e mentseng tsohle e sa ka ya di hlafuna le ho di hlafuna – ke motho ya marapo a thata a emelanang le bothata bo hlweleng mekwalaba.

Hangata ntweng bahlabani bao e leng makwala ke bona ba 'hlwang ka kgoro tsa basadi' (ba balehang). Ebile ba balehang ntweng ba ka hlodisa lehlakore la habo bona kaha ketso ya ho baleha e ka jala letswalo le ho bahlabani ba popota. Ba mmalwa ba ikakgelang kgabong ya ntwana, mme bao ke bona ba kgonang ho pholosa setjhaba.

Maikutlo a mohlahlobuwa

Mona mohlahlobuwa o tla ntsha maikutlo a hae mme a bontshe kamoo baphetwa ba boletsweng ba bileng le seabo kateng ho ntshetsa pele pale ena. Motshwayi o lokela ho badisisa maikutlo ana ka hloko ho nnetefatsa hore kabo ya matshwao ke e nepahetseng.

[25]**POTSO YA 15: KE QATI E A LOMISANWA**

- 15.1 Morena Moshoeshoe o ne a le molelele.✓ E ne e le 'pharu e telele-telele'.✓ (2)
- 15.2 Hlabisi ya Bakoena.✓ (1)
- 15.3 Ke mehlehlo ya batho ba bolailweng ntweng.✓ (1)
- 15.4 Morena Moshoeshoe o ne a le sebete.✓Ho thwe e ne e le 'mmamoqholotsa wa dithebe'.✓ (2)
- 15.5 Ke Ratjotjose (wa Mokhethi).✓ (1)
- 15.6 Ka sepheo sa ho batlisisa hore ebe Nketu le Ramakoane ba hokae ha e le moo mara a kgutla ba le siyo hara ona.✓ (1)
- 15.7 Molathoko wa 21 - Ha e so hole, e sa otile.✓ (1)
- 15.8 Ke ho hokahanya mehopollo e jerweng ke melathoko eo.✓✓ (2)
- 15.9 Bahlankana ba ne ba ja nama ya dinyamatsane ha morwetsana a ne a ja meroho (ditlama) le ditholwana.✓✓ (2)
- 15.10 Thoteng/hole le metse/mahaheng.✓Baphetwa bohle ba hlahella ba le mahaheng le thoteng, moo ho leng siyo batho ba bang teng.✓ (2)

[Tshwaya e le nngwe]

- 15.11 Ke mohlankana ya ileng a ikopanya le morwetsana.✓O bile sebete ho phela le motho eo ba bang ba neng ba mo tshaba.✓ (2)
- 15.12 Bahlankana ba babedi ba neng ba le kgahlanong le ketso ya mohlankana ya ileng a ya ho morwetsana.✓ (1)

- 15.13 O ne a le sebete.✓ Ba bang ba ne ba tshaba motho wa sebopeho se sa tshwaneng le sa bona.✓ (2)
- 15.14 Ba sephara/sepapetlwa.✓ Ha ba a ka ba batla ho fetola tsela ya bona ya bophelo ka lebaka la kgarebe eo ba sa e tsebeng. ✓ (2)
- 15.15 Ha bahlankana ba babedi ba hanyetsa a le mong a ileng a ya ho morwetsana.✓✓ (1)
- 15.16 Mohlankana a le mong o ile a siya ba bang bao e sa leng a phela le bona, a ya phela le morwetsana ho ya ho ile.✓✓ (2)

[25]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 25**

KAROLO YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA**POTSO YA 16: SEYALEMOYA – RH Moeketsi****'HA LE THAKGISWE' – M Leduma**

Tikoloho ke sebaka kapa tulo moo diketsahalo tsa tshwantshiso di etsahalang teng. Tikoloho e mekgwa e mengata. Ho na le tikoloho e tshwarehang le e sa tshwareheng. Ha re bua ka e sa tshwareheng ke ha re bua ka mekgwa, meetlo le ditlwaelo tsa ho phela, Ka nako e nngwe mongodi o pheta taba tsa mehleng ya kgale kapa ya kajeno. Mefuta ena e mmedi e totobatswa ke disebediswa, mekgwa ya ho phela le dipalangwang. Tikoloho e ka tshwaetsa/thunthetsa dibapadi ka tsela tse fapaneng.

Kotopi

- Ke tikolohong ya mahaeng, nakong tsa mehla e fetileng moo tsela ya bophelo e sa ntsaneng e itshetlehile tumelong ya sehloholo, ho dumelwa ditorong le badimong le ho dingaka tsa setso. Ka lehlakoreng le leng le diretlo di ntse di le teng tse tsamaisanang le boloi. Sena re se bona moo Kotopi a ileng a lora ntatamolae a ileng a mmolella hore a ka mo thusa ho atisa leruo la hae.
- Kotopi o hodisitswe ka tsela ya Sekreste ke ntatae empa re bona mona a fetohela tsela eo a hodisitsweng ka yona a nka qeto ya ho ya ho Makau, ngaka e tummeng ka ho retla batho a ilo batla tlhalosetso ya toro ya hae.
- Ka lebaka la moharo le ho rata leruo o ile a nka keletso ya Makau ya hore a retle motho hore leruo la hae le eketsehe. Tikolohong eo a neng a phela ho yona ho retla batho e ne e le tumelo ya bona.
- Mehara ya leruo e fetotse Kotopi hore a hatelle letswalo la hae mme a qetelle a retlile Moletsane ho ntsha dikarolo tse neng di batlwa ke ngaka.
- Kotopi ho bonahetse e le motho ya ntseng a na le letswalo hobane kamora ho polao ya Moletsane o ile a phofa Moletsane, mme sena sa etsa hore mosadi wa hae a qetelle a fumane hore ke yena ya bolaileng Moletsane.

Makau

- Makau ke ngaka ya setso e dumelang ho badimo ho latela tikoloho le nako eo a phelang ho yona. O dumela hore bongaka ba setso bo a sebetsa, mme ditaelo tsa dingaka di lokela ho latelwa.
- Makau ke ngaka e mehara e shebileng mejo, hoba o bolela ha Kotopi a tla lokela ho mo lefa dikete tse tharo tsa diranta kapa a tle a qhoba dikgomo tse tshetseng. O batla tefo le pele a phethela tshebetso ya hae.
- Tikolohong eo a neng a phela ho yona ho retla batho e ne e le ntho e neng e atile haholo ke kahoo a neng a tumme ka ho retla batho.
- Makau o ile bolella Kotopi hore tsela ya ho eketsa leruo la hae e nngwe feela e leng ho retla motho.

Phethelo

Tikoloho ya mahaeng e fetotse semelo sa Kotopi hore a fetohela tumelo ya sekreste eo a hodisitsweng ka yona mme a ye dingakeng tsa setso tse ileng tsa mo kenya kgathatsong. Tikoloho ena e entse hore Makau a be mohara, a batle tjhelete ho batho ka ditsela tse sa amoheleheng.

Maikutlo a mohlalobuwa

Mona mohlalobuwa o tla ntsha maikutlo a hae mme a bontshe kamoo tikoloho a bang le kgahlamelo ho dibapadi kateng. Motshwayi o lokela ho badisisa maikutlo ana ka hloko ho nnetefatsa hore kabo ya matshwao ke e nepahetseng.

[25]

POTSO YA 17: SEYALEMOYA – RH Moeketsi**'O MO FELEHEDITSE' – SM Mangali**

- 17.1 Mmalerato o tshwenngwa ke ho belehela fatshe. ✓ (1)
- 17.2 Le amahangwa le ho keteka nako ya sehopotso sa ho thakgiswa ha Morena Jeso, ka Paseka. ✓✓ (2)
- 17.3 Sehlooho se tsamaellana le dikahare hobane Mmalerato o ile a hlokahala ka nako ya Paseka eo Bakreste ba hopolang ho thakgiswa ha Jeso Krete ya ileng a shwa sefapanong. ✓✓ (2)
- 17.4 Di etsahala nakong ya mehlang ya kajeno. ✓ Re bona sena ha Mmalerato a iswa sepetlele, moo hape ho nang le koloi e tsamaisang bakudi. ✓ (2)
- 17.5 Mohanyetsi ke maemo a tlhaho. ✓ Ha ho motho ya hlahellang a le kgahlanong le pelehi ya Mmalerato. ✓ (2)
- 17.6 Mosidi o ile a thusa Mmalerato nakong eo mahlaba a pelehi a neng a mo totetse. ✓ (1)
- 17.7
- Molaetsa ke wa hore leboela le a ja. ✓✓
 - Ha o ntse o phehella ho etsa se sa o lokeleng, o ka qetella o tswile kotsi kapa o shwele. ✓✓ (2)

[Tshwaya e le nngwe]

- 17.8 Mongodi o atlehile ho bontsha tlhoho hobane Paseka o ile a sitswa ka mafahla. O ile a a amohela ka matsoho a mofuthu a ikgothatsa ka ona leha mohatsae a ile a hlokahala kamora ho beleha.

KAPA

Mongodi ha a atleha ho bontsha tlhoho hobane re ne re lebelletse hore Mmalerato a belehe ka katleho. Ka bomadimabe ho ile ha hlokahala yena mme mafahla a bona a phela. ✓✓ (2)

- 17.9 Paseka o ne a ile kerekeng ho a lokisetsa mokete wa Paseka. ✓ (1)
- 17.10 Paseka o ile a bolellwa hore mosadi wa hae o hlokahetse ha a qeta ho beleha mafahla a phetseng hantle. ✓✓ (2)
- 17.11 Paseka o lerato o bile o pelokeletsi. ✓
- O nnile a kgothatsa Mmalerato hore tsohle di tla loka/O ne a bontsha lerato ka dinako tsohle ho mohatsae/O ne a utlwisisa hore leha bana ba sa ka ba phela ka le leng ba ntse ba tla atleha. ✓ (2)

[Tshwaya e le nngwe]

- 17.12 Ho tsilatsila ha Materone ho re tjobela pele moo Paseka a tlang ho sibolla ntlha ya hore mofumahadi wa hae o hlokahetse. ✓✓ (2)
- 17.13 Ke kgohlano ya kahare/maikutlo. ✓ Mmalerato o ngongorehiswa ke ho pepela fatshe. ✓ (2)
- 17.14 Tharahano tshwantshisong ena e hlahiswa ke ha Mmalerato a ima hape ka morao ho ho belehela fatshe. ✓✓ (2)

[Tshwaya e le nngwe]**[25]**

POTSO YA 18: HAESO MAFOTHOLENG – CJ Teleki

Selelekela

Tikoloho ke sebaka kapa tulo moo diketsahalo tsa tshwantshiso di etsahalang teng. Tikoloho e mekga e mengata. Ho na le tikoloho e tshwarehang le e sa tshwareheng. Ha re bua ka e sa tshwareheng ke ha re bua ka mekgwa, meetlo le ditlwaelo tsa ho phela, le ya se moya. Ka nako mongodi o pheta taba tsa mehlang ya kgale kapa ya sejwalejwale. E ka totobatswa ke disebediswa, mabenkele, dipalangwang, mabenyane mekgwa ya ho phela le dipalangwang. Tikoloho e ka tshwaetsa/thunthetsa dibabadi ka tsela tse fapaneng.

Montsheng

- Montsheng e ne e le kgarebe ya Molefi eo a neng a se a ikopile hore ba nyalane.
- Montsheng ha a ka ba a kena sekolo. Tumelo ya baahi ba sebaka sena e ne e re ngwana ngwanana ha a rutwe, ho mo ruta ke ho mo rutela baditjhaba.
- Banana ba mahaeng ba ne ba apara diaparo tse bontshang tlhomphe ke ka hoo Montsheng a neng a apara mese e melelele e kgahlolang tlhafu.
- Montsheng o ne a sa tsotelle ho hlapa jwalo ka banana ba tikolohong ya habo. Sena se entse hore Molefi a mo nyahlatse a batle ba tsebang ho hlapa.
- Montsheng o ne a itlotsa ka keketsa sefahlehong a sa bone e le ntho e mpe ho tsamaya o itlotsitse ka yona motsheare hobane ke se neng se etswa.
- Montsheng o ne a sa tlwaela dieta mme a di tshwara ka matsoho hobane banana ba mahaeng ba ne ba sa rwale dieta tse phahameng.
- Ho bontsha tlhomphe ya hae, o ile a kgona ho tshwara lelapa nakong eo a seng a nyetswe ke titjhere.

Jwalane

- Jwalane e ne e le kgarebe ya Molefi. Tikolohong ya Mafeteng moo a neng a dula teng, bana ba banana ba ne ba iswa sekolong.
- Jwalane o ne a apara mese e mekgutshwanyane, e bonaletsang a sa kgathalle leha batho babo Molefi ba ne ba tlilo mo kopa.
- Jwalane o ne a inyanyatsa ka dinkgisa monate jwalo ka banana ba metse ya ditoropong ba etsa. Jwalane o ne a sa di hadikela ho di ja hobane o ne a sa hlomphe metswalle ya Molefi, a e buisa hampe.
- Ka lebaka la tikoloho eo a tswang ho yona o ne a dula a peretlisa ditokelo tsa hae.
- Bophelo ba ditoropong bo potlakile haholo, banana ba matha le banna ba nyetseng e le ho iphumanela tjhelete. Jwalane o ile a lahla Molefi a matha le monna ya nyetseng.

Phethelo

Bophelo ba Mahaeng bo entse hore Montsheng a se fetole semelo sa hae e be ngwana ya dulang a hlompha. Bophelo ba ditoropong bo fetotse semelo sa Jwalane hore e be ngwanana ya tellang ya sa hlompheng.

Maikutlo a mohlalobuwa

Mona mohlalobuwa o tla ntsha maikutlo a hae mme a bontshe kamoo tikoloho a bang le kgahlamelo ho dibapadi kateng. Motshwayi o lokela ho badisisa maikutlo ana ka hloko ho nnetefatsa hore kabo ya matshwao ke e nepahetseng.

[25]

POTSO YA 19: HAESO MAFOTHOLENG – CJ Teleki

- 19.1 Mapetla o ngongorehiswa ke katleho ya Molefi le diphetoho tse ntle tseo Molefi a di etsang lapeng labo.✓ (1)
- 19.2 Ke ntlha ya hore ba kgonne ho rokella meriana setulong sa Molefi.✓ (1)
- 19.3 Diketsahalo di re tjobela pele ketsahalong eo ho yona Molefi a phethohang ka koloi ebile e fela ho tu.✓ (1)
- 19.4 Ha Molefi a se a le Maseru o se a bona banana ba mahaeng e le diphoqo tse sa tsebeng letho, ha banana ba rutehileng e se e le bona ba tsebang papadi ya lerato.✓✓ (2)
- 19.5 Mantswe ana a a tshosa a etsa hore ke qenehele Molefi.✓ Molefi o hlahella a se na boitshireletso ka tsela efe kapa efe.✓ (2)
- 19.6 Molefi o bile le maikutlo a ho teneha, a ba a nka qeto ya hore yena le Jwalane ba se ba ntse ba arohane.✓ (1)
- 19.7 E ne e bakwa ke boitshwaro ba Morongwe bo hlephileng.✓ (1)
- 19.8
- Mofammere o ne a dula a eletsa Molefi hore a hlokomele boNgatane.
 - O ne a hlola a mo lemosa ka bofelekwane ba Ramafothole le Ngatane.✓✓ (2)
- [Tshwaya e le nngwe feela]**
- 19.9 Molefi o ile a phethoha ka koloi a tswa kotsi mme a iswa sepetlele.✓ (1)
- 19.10 Morongwe o se a ntse a bonahala hore ke mofuta wa banana ba iketang bahlankaneng.✓ (1)
- 19.11 Ke ya ka ntle hobane Molefi le Jwalane ba qwaketsana ka mantswe ka tsela e totobetseng.✓✓ (2)
- 19.12 Maele ana a nnetefala moo Montsheng a seng a nyetswe ke titjhere mme a phela hamonate ha Molefi yena a le ka hara mathata a mangata.✓✓ (2)
- 19.13 Bo senola ntlha ya hore Mapetla o fela a sebetsa Molefi ka ditlhare.✓✓ (2)
- 19.14 Ha ho a nepahala. Ha o le ngwetsi o lokela ho ananela tsela eo o amohelwang ka yona bohadi.✓✓ (2)
- 19.15 Phoso ke ya hore Molefi ha a ka a amohela keletso, o ile a halefela Mofammere le Takadimane a bolela hore ba batla ho mo senyetsa letsatsi la hae la lenyalo.✓✓ (2)
- 19.16 Ke moo Pitso a nkang qeto ya ho ya kopa thuso ya dingaka tsa setso ho alafa Molefi.✓✓ (2)

[25]

POTSO YA 20: LEJWE LA KGOPISO – T Letshaba**Selelekela**

Tikoloho ke sebaka kapa tulo moo diketsahalo tsa tshwantshiso di etsahalang teng. Tikoloho e mekga e mengata. Ho na le tikoloho e tshwarehang le e sa tshwareheng. Ha re bua ka e sa tshwareheng ke ha re bua ka mekgwa, meetlo le ditlwaelo tsa ho phela, le ya se moya. Ka nako mongodi o pheta taba tsa mehleng ya kgale kapa ya sejwalejwale. E ka totobatswa ke disebediswa, mabenkele, dipalangwang, mabenyanane mekgwa ya ho phela le dipalangwang. Tikoloho e ka tshwaetsa/thunthetsa dibabadi ka tsela tse fapaneng.

Seipati

- Seipati ke mokgotsi wa Naledi ba phela tikolohong e le nngwe. Seipati o ne a rata monyetla, o batla hore Naledi a ratane le Mohlouwa hore a tle a kgole monyetla wa ho fumana tjehele ho Mohouwa.
- O tihakela ha Naledi. Ha a fihla o fumana ho se na le ya ho phoka boduma. O phoqa Naledi ka ho re o a iphirimetsa ka ho dula mokhukung o nelang hakana.
- A bolella Naledi hore hoja ntate Mohlouwa o ne a batla yena, o ne a ke ke a qeaqea molemong wa ho phela hamonate.
- Seipati o kgohlahetse. O kgothalletsa Naledi hore a kene dikamanong tsa lerato le ntate Mohlouwa. O tiisetse Naledi hore ha a ka ratana le Mohlouwa o tla phema tlala ena eo a phelang ka yona.
- Seipati ke mokgelohise. O kgelohisa Naledi ho mekgwa le meetlo ya Sesotho.
- Ha a tshepahale. Ha Naledi a hloka thuso le dikeletso mabapi le taba ya hae le Mohlouwa, Seipati o mo hlokela sebaka.
- Seipati ke lemenemene, ha Naledi a se a le mathateng o a mo hlanohela.

Naledi

- Tikoloho e hahlametse Naledi hampe hoba ha a phela kamoo ngwanana wa Mosotho a lokelang ho phela kateng.
- Naledi o iphumana a phela ka hara mokhukhu o nelang, o mmolaisang mosebetsi wa ho ntsha metsi ka tlong letsheare lohle.
- O kopana le ntate Mohlouwa ya kopang hore ba be le dikamano tsa lerato le yena.
- Ka baka la ho hloka tjehele o dumela ho ba dikamanong tsa lerato le Mohlouwa ka thuso ya Seipati ya neng a mo kgothalletsa.
- O amohela ditjehele tsa ntate Mohlouwa le mabenyanane ao Mohlouwa a neng a mo rekela ona. O phedisa lapa la hae ka tjehele ya Mohlouwa. O hlokela monna wa hae tlhomphe

Phethelo

Tikoloho le nako ya sengolwa sena e fetotse dibapadi tsena tse pedi ka mekgwa o makatsang. Seipati o kentse Naledi tebetebeng ka ho mo kgothalletsa hore a ratane le Mohlouwa.

Maikutlo a mohlahlobuwa

Mona mohlahlobuwa o tla ntsha maikutlo a hae mme a bontshe kamoo tikoloho a bang le kgahlamelo ho dibapadi kateng. Motshwayi o lokela ho badisisa maikutlo ana ka hloko ho nnetefatsa hore kabo ya matshwao ke e nepahetseng.

[25]

POTSO YA 21: LEJWE LA KGOPISO – T Letshaba

- 21.1 Naledi le Seipati ke metswalle. ✓ (1)
- 21.2 Bothata ke hore Mohlouwa o ne a batla ho ipuella ho Naledi ka taba tsa lerato. ✓ (1)
- 21.3 Mohlouwa ke mohanyetsi. ✓ Sepheo sa hae ke ho senya bophelo ba lelapa la Tsietsi kaha o ne a ratana le Naledi. ✓ (2)
- 21.4 Pheleu e ne e le phepheletsane mahareng a Tsietsi le Mohlouwa ✓ O ile a thusa ntlheng ya ho lelekwa ha Tsietsi. ✓ (2)
- 21.5 Mehlang ya kajeno. ✓
- Ho buuwa ka matlo a kahobotjha (RDP) ao e leng matlo a sejwalejwale.
 - Basebetsi ba kenela seteraeke.
 - Ho se ho na le balebedi ba mabenkeleng.
 - Ho na le mebila e nang le sephethephethe se matla. ✓ (2)

[Tshwaya e le nngwe feela]

- 21.6
- Ke bofuma ba lelapa la ha Tsietsi.
 - Ke maemo a tsa phedisano lapeng la ha Tsietsi. ✓
 - Bofuma le maemo a seng monate a bophelo ba ha Tsietsi di susumeditse Naledi hore a kene dikamanong tsa lerato le ntate Mohlouwa hore a tle a kgone ho fumana tjhelete ho Mohlouwa. ✓ (2)

[Tshwaya e le nngwe feela]

- 21.7 Mmabatho o ne a batla hore Mohlouwa a tebele Tsietsi le Thapelo mosebetsing. ✓ (1)
- 21.8 O ne a ilo kopela Tsietsi tshwarelo ho ntate Mohlouwa hore a mpe a mo kgutlisetse mosebetsing. ✓ (1)
- 21.9 Tsietsi e ne e le molebedi lebenkeleng la Mohlouwa. ✓ (1)
- 21.10 Boipuiso bo re senolela hore o ngongorehile ha e le moo mosadi a batla hore a tebele boTsietsi mosebetsing. ✓✓ (2)
- 21.11 Ke Thapelo. ✓
- O ile a tshedisa Tsietsi ha a ne a lelekilwe.
 - O ile a leka ho mmuella ho Mohlouwa hore a mmusetse mosebetsing.
 - O ile a qabana le Pheleu kamora ho tebelwa ha Tsietsi mosebetsing. ✓ (2)

[Tshwaya tshehetso e le nngwe feela]

- 21.12 Ho iphetetsa ha se ntho e nepahetseng kaha bobbe ha bo busetswe ka bobbe bo bong/Tsietsi o qetelletse a bolaile le bana ba hae ba neng ba se na molato. ✓✓ (2)

21.13 Ke Mohlouwa. ✓

- O ile a tebela Tsietsi mosebetsing ntle le mabaka a utlwahalang.
- O ne a ratana le Naledi. ✓

Ke Naledi.

- O ile a ratana le Mohlouwa a hlokela Tsietsi tlhompho.

Ke Pheleu

- O ile a thusa Mohlouwa hore a tebele Tsietsi

Ke Seipati

- O ile a kgothaletsa Naledi hore a ratane le Mohlouwa.

[Tshwaya mophetwa a le mong le tshehetso ya hae]

(2)

21.14 E, ke dumella le yona. ✓ Mohlouwa o ne a mpa a tebela Tsietsi hobane feela a batla monyetla wa ho ratana le mosadi wa hae. ✓

(2)

21.15 Moo Tsietsi a seng a bolaya batubi ba hae bohle, a qala ka bana ba hae ho ya fihla ho Naledi le Mohlouwa. ✓✓

(2)

[25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C:

25

MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA:

80